

TÜRKİYE'DE BANKA GENEL MÜDÜRLERİNİN LİSANS ÖĞRENİMLERİNİN BANKALARIN PERFORMANSI ÜZERİNDE ETKİSİ: BİST BANKALAR VE ÖZEL FİNANS KURUMLARI SEKTÖRÜ ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Cevdet Yiğit ÖZBEK*

Makale Gönderim Tarihi : 25.04.2018 / Kabul Tarihi : 20/06/2018

ÖZ

Bankalar ülke ekonomisi içerisinde önemli yeri olan ekonomik birimlerdir. Bankaların iyi yönetilmesi bankanın başarısını etkilediği gibi ülke ekonomisinin başarısını da etkilemektedir. Bankaların iyi yönetilebilmesi için Bankacılık Kanunu'nda yöneticilerin niteliklerine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Kanun'da banka genel müdür adaylarının hukuk, iktisadi ve idari alanlarda en az lisans seviyesinde öğrenim görmesi yeterli görülürken, mühendislik alanında lisans öğrenimine sahip adayların ek olarak hukuk, iktisadi ve idari alanlardan birisinde lisansüstü öğrenim görmeleri zorunlu tutulmuştur. Böylece mühendislik kökenli genel müdürlerin de Kanun'da sayılan diğer alanlardan mezun genel müdürlere benzer yönetim niteliklerine sahip olacağı var sayılmaktadır. Her iki alanda öğrenim görmüş genel müdürlerin yönettiği bankaların performansı arasında farklılık olup olmadığının amaçlandığı bu çalışmada Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Performans ölçütü olarak ortalama aktif kârlılık oranı, ortalama özkaynak kârlılık oranı ve net faiz marjı belirlenmiştir. Araştırma sonucunda genel müdürlerin farklı lisans alanlarından gelmesinin üç ayrı kârlılık oranı açısından farklılık yaratmadığı sonucuna varılmıştır.

Jel Kodu: G21, M10, M40

Anahtar Kelimeler: Genel müdür, Bankacılık Kanunu, lisans eğitimi, kârlılık

* Gazi Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Yüksekokulu öğretim üyesi, ORCID No: 0000-0002-5554-8124
yigitozbek@gmail.com

EFFECT ON THE PERFORMANCE OF BANKS IN TURKEY BANK'S CEO'S BACHELOR'S DEGREE: BIST BANKS AND SPECIAL FINANCE CORPORATIONS SECTOR SAMPLE**ABSTRACT**

Banks are economic units that have an important place in the country's economy. Good management of banks affects the success of the bank as well as the success of the country's economy. Regulations on the qualifications of the managers have been made in the Banking Law in order to manage the banks well. Candidates for bank CEO's are required to have at least bachelor's degree in law, economics and administrative fields, while candidates with a bachelor's degree in engineering are required to have additional postgraduate training in law, economics and administrative fields. Thus it was assumed that CEOs of engineering background would have similar administrative qualifications to the other CEOs listed in the Banking Law. The Mann-Whitney U test was used in this study to determine whether there is any difference between the performance of the banks administered by the CEOs in both areas. The average return on assets (ROA), average return on equity (ROE) and net interest margin (NIM) were determined as performance measures. As a result of the research, it was concluded that the CEO's coming from different fields did not make any difference in terms of three different profitability ratios.

Jel Codes: G21, M10, M40

Keywords: Chief Executive Officer (CEO), Banking Law, bachelor's degree, profitability

1. GİRİŞ

Bankaların da içerisinde bulunduğu finansal sektör hem piyasadaki fonları toplaması hem de bu fonları gereksinme duyanlara asimetrik bilgi dezavantajını azaltıp dağıtarak ülke ekonomisini etkileyen önemli ekonomik aktörlerden birisidir. Öyle ki, ülkelerin yaşadığı ekonomik krizlerin çoğunun tetikleyicisinin bankacılık sistemindeki krizler olduğu bilinmektedir. 1970'li yıllarda İspanya ve İngiltere; 1980'li yıllarda ABD, Avustralya, Danimarka, Gana, Kanada, Latin Amerika ülkeleri (Arjantin, Şili, Kolombiya, El Salvador, Meksika, Venezüella gibi), Madagaskar, Malezya, Norveç, Uruguay, uzak doğu (Hong Kong, Filipinler, Sri Lanka, Tayland gibi), Yeni Zelanda; 1990'lı yıllarda Arjantin, Brezilya, Bolivya, Endonezya, Finlandiya, Fransa, Hindistan, Hong Kong, İsveç, İtalya, Japonya, Kore, Meksika, Mısır, Nijerya, Rusya, Tayland, Türkiye, Vene-

züella, Zimbabve'de (Hoggarth, Reis and Saporta, 2002) yaşanan bankacılık krizleri ülke ekonomilerini önemli ölçüde etkilemiştir. Demirgüç-Kunt ve Detragiache (1998) 53 ülke üzerinde yaptıkları araştırmada banka krizlerinin liberal ekonomilerde daha fazla görüldüğü sonucuna varmışlardır. Yaşanan krizlerin ardından 1998 yılında Basel Komitesi tarafından birinci sermaye yeterlilik uzlaşısı yayımlanmasına karşın 2000'li yıllarda da finansal sektördeki krizler ABD'nin yanı sıra Latin Amerika ülkeleri ve Türkiye'nin de içinde bulunduğu ülkelerin ekonomilerini etkilemeye devam etmiştir. Basel Komitesi krizlerin azaltılması için ikinci, üçüncü uzlaşmaları yayımlayıp sermaye yeterliliğini güçlendirerek finansal istikrarı sağlama çabalarını sürdürmektedir. Bankacılık sektörünün sorumluluklarını yerine getirememesinin, krizlerle ülke ekonomilerini güç durumlara sokmasının makroekonomik koşullar, teknolojik gelişim, finansal araçlardaki çeşitlilik, rekabetin

şiddetlenmesi, yasal düzenlemelerdeki yetersizlik gibi banka dışı sebeplerin yanında; yetersiz iç kontrol, yetersiz risk yönetimi gibi yönetimde zayıflık olarak nitelendirilebilecek iç sebeplerden kaynaklandığı çeşitli araştırmalarda ortaya konulmuştur. Bankaların daha iyi yönetilerek sistematik krizlerden kurtulabilmeleri için yasal düzenlemeler de dahil olmak üzere çeşitli alanlarda ilke ve standartlara ihtiyaç duyulmuştur.

Basel Komitesi, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü, Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu, Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası gibi örgütlerin geliştirdiği ilke ve standartlar, bu örgütlere üye ülkeler tarafından benimsenmiş ve yürürlüğe sokulmak amacıyla yasal mevzuat düzenlemeleri yapılmaya başlanmıştır. Bir yandan ülke yönetiminin gereksinimi bir yandan da yukarıda sayılan örgütlere üyeliğin ve Avrupa Birliği müktesebatına uyumun gereklilikleriyle yürürlüğe sokulan yasal düzenlemelerden birisi 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'dur. Türkiye'de yaşanan Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerinin ardından, 2005 yılında kabul edilen bu Kanun ile 4389 sayılı Bankalar Kanunu yürürlükten kaldırılarak günün gereksinimlerini karşılamayı amaçlayan bir kanun yürürlüğe konulmuştur.

Finansal başarısızlık sebeplerinden birisinin yöneticilerin nitelikleri olarak görülmesi, Kanun'da bu konuda da düzenleme yapılmasını gerektirmiştir. Bankaların genel müdür ve yardımcılarını için gerekli nitelikler Bankacılık Kanunu'nun 25. maddesinde açıklamıştır. Buna göre "banka genel müdürlerinin hukuk, iktisat, maliye, bankacılık, işletme, kamu yönetimi ve dengi dallarda en az lisans düzeyinde, mühendislik alanında lisans düzeyinde öğrenim görmüş olanların ise belirtilen alanlarda lisansüstü öğrenim görmüş olmaları ve bankacılık veya işletmecilik alanında en az on yıllık mesleki deneyime sahip olmaları şarttır". Bu hüküm gereğince banka genel müdürü olabilmek için en az on

yıllık mesleki deneyime sahip olunması, öğrenim alanı gözetilmeksizin ortak bir koşuldur. Genel müdür adayları lisans eğitimleri açısından da;

- i) mühendislik alanında eğitilmiş ve
- ii) hukuk ve iktisadi - idari alanlarda (hukuk, iktisat, maliye, bankacılık, işletme, kamu yönetimi ve dengi dallarda) eğitilmiş

olmak üzere iki başlık altında sınıflandırılabilir. Kanun yönetim formasyonu açısından aradaki farklılığın giderilebilmesi amacıyla mühendislik kökenli genel müdür adaylarının genel müdür olabilmesi için hukuk ve iktisadi - idari alanlarda lisansüstü öğrenim görmüş olmalarını şart koşturmuştur.

Kanunun gerekçesinde bankacılık sektörünün ülke ekonomisi içerisinde önemli bir yere sahip olmasının yanında sektörün yoğun bir rekabet ortamı içerisinde olması, yeni finansal araçların ortaya çıkması, hızla gelişmesi nedeniyle teknolojideki karmaşıklık, işletmecilik konusunda yeterli bilgi ve deneyime sahip kişilerin yönetim kademesinde olması zorunluluğunu getirdiği belirtilmiştir. Uluslararası düzenlemeler de bu yöndedir. Yine gerekçede belirtildiği gibi; Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün belirlediği kurumsal yönetim ilkeleri ve Basel Komitesinin belirlediği etkin gözetim ve denetim temel ilkeleri üst yönetimin yeterli mesleki deneyim ve eğitime sahip olmasını gerektirmektedir.

Araştırmanın problem cümlesi genel müdürlerin lisans öğrenimlerindeki farklılaşmanın bankanın performansı üzerinde farklılık yaratıp yaratmadığıdır. Bankaların performansı ile ilgili araştırmaların tamamına yakınında kullanılan kârlılık oranları araştırmamızda da performans ölçüsü olarak kullanılmıştır. Literatürde konuyla ilgili bir çalışmaya rastlanmaması, çalışmanın özgün değerini ve literatüre katkısını ortaya koymaktadır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Literatürde şirketlerin performanslarını / kârlılıklarını etkileyen faktörleri araştıran çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bankacılık üzerine yapılan bu türden çalışmaların çoğu bankaya özgü, sektöre özgü ve / veya makroekonomik değişkenlerin kârlılık üzerinde etkilerini ölçmektedir. Yönetim kurulu ile banka kârlılığı arasındaki ilişkiyi saptamaya çalışan sayılı araştırmaya rastlanmasına karşın, bu araştırmanın konusunu oluşturan banka genel müdürlerinin lisans öğrenimi alanları ile bankanın performansı arasındaki ilişkiyi araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yapılan çalışmaların çoğunluğu, banka performansını etkileyen belirleyicilerin saptanması amaçlıdır. Banka performansını etkileyen belirleyiciler konusuyla ilgili yurt dışında yapılan çalışmalar daha çok 2000'li yıllardan başlayarak yoğunlaşmıştır. Bu çalışmaların bir kısmı ülkeler arası karşılaştırmalar yaparken çoğu çalışma belirli bir ülkenin bankacılık sektörünü incelemektedir. Yurt dışı literatür konusunda Işık (2017) geniş bir özet sunmuştur. Türkiye'de sektörde faaliyet gösteren bankaların analizi ise daha çok 2010 yılından başlayarak yoğunlaşmaktadır. Aşağıda Türkiye'de bankacılık sektöründe mevduat bankalarının kârlılığını etkileyen faktörleri sebep sonuç ilişkisine dayanarak analiz eden 2010 yılı ve sonrasındaki ampirik çalışmalara ve içsel etkenlere ilişkin bulgularına yer verilmiştir.

Demirhan (2010) Türkiye'de bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarının finansal yapılarının kârlılıkları üzerindeki etkisini ölçmeyi amaçlayan çalışmasında 32 bankanın 2003 yılı birinci çeyreğinden 2008 yılının ikinci çeyreğine kadar olan verilerinden yararlanarak kurduğu model panel veri analizi ile test etmiştir. Yazar makalesinde aktif kârlılık oranı, özkaynak kârlılık oranı, net faiz marjı ve faiz dışı gelirler oranından oluşan dört veriyi bağımlı değişken olarak belirlemiştir. Makalenin konusu gereği finansal yapıyı ifade eden oranlar ile birlikte bankaya özgü dört

veri daha bağımsız değişken olarak belirlenmiştir. Bankaların yerli - yabancı olmak üzere sınıflandırıldığı çalışmada; yerli bankaların aktif ve özkaynak kârlılığını en çok etkileyen finansal yapı değişkeninin alınan krediler olduğu görülürken bu değişkenin yabancı bankaların kârlılık oranlarını etkilemediği; yabancı bankaların kârlılığını etkileyen en önemli değişkenin özsermayenin toplam kaynaklara oranı olduğu; tüm finansal yapı değişkenlerinin yerli bankaların net faiz gelirleri üzerinde etkili olduğu görülürken, yabancı bankaların hiçbir finansal yapı değişkeninin net faiz gelirlerini etkilemediği; yerli ve yabancı banka türlerinin her ikisinde de özsermaye oranının aktif ve özkaynaklar kârlılık oranları ile pozitif ilişkisi olduğu, dolayısıyla Türk bankacılık sektöründe temsilci maliyetleri hipotezinin geçerli olmadığı saptanmıştır.

Aygün, Taşdemir ve Çavdar (2010) çalışmalarında İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında (İMKB) bankacılık sektöründe kayıtlı 12 bankanın 2006 - 2008 dönemine ait verilerden yararlanarak yönetim kurulu üye sayısı ile bankaların kârlılıkları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Banka performans göstergesi olarak aktif kârlılık oranı ve Tobin's q olmak üzere iki bağımlı değişken kullanılmıştır. Bağımsız değişken olarak yönetim kurulundaki üye sayısı, kontrol değişkeni olarak da bankalara özgü değişkenler kullanılmıştır. Uygulanan regresyon ve korelasyon analizleri sonucunda; yönetim kurulu üye sayısı ile banka performansı arasında negatif ve istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler ortaya çıkmıştır. Ayrıca bankanın halka açıklık oranı ile banka performansı arasında pozitif ve istatistiksel olarak oldukça anlamlı ilişki olmasına karşın, banka performansı ile banka risklilik göstergeleri arasında da negatif ve anlamlı ilişkiler saptanmıştır.

Alp, Ban, Demirgüneş ve Kılıç (2010) tarafından, 2002 - 2009 döneminde Türkiye'de faaliyet gösteren kamu ve özel sermayeli bankalarda kârlılığın

içsel belirleyicilerinin saptanması amacıyla aktif kârlılık oranının bağımlı değişken olarak belirlendiği çalışmada bir çoklu regresyon modeli düzenlenmiştir. Çalışmanın sonucunda sermaye yeterliliğinde ve büyüklüğündeki artışın kârlılığı olumlu yönde; likiditede ve faaliyet giderlerindeki artışın ise kârlılığı olumsuz etkilediği gözlemlenmiştir.

Kırkulak Uludağ ve Gökmen (2011) çalışmalarında 1999 - 2009 yılları arasındaki verilerden yararlanarak Türk bankacılık sektöründe kârlılığı belirleyen etkenleri sabit ve rassal etkiler yöntemleri ile Dinamik Genelleştirilmiş Momentler (GMM) modeli uygulayarak araştırmıştır. Çalışma sonucunda; içsel etkenlerden birisi olan; aktifi nispeten küçük bankaların kârlılarının yüksek olduğu, özsermayesi düşük bankaların da daha kârlı oldukları sonucuna varılmıştır.

Türkiye'deki üç kamu 10 özel bankanın 2008 yılı finansal verileriyle gri ilişkisel analiz yöntemi kullanarak analiz yapan Uçkun ve Girginer (2011) çalışmalarının sonunda; likiditesi çok yüksek olan bankaların kârlılıklarının diğer bankalara göre daha düşük olduğu; kamu bankalarına ait kârlılık oranlarının, özel bankalara ait aktif kalitesiyle ilgili oranların bankaların finansal performanslarında etkili olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Gülhan ve Uzunlar (2011) 1990 - 2008 yılları arasında Türkiye'de faaliyet gösteren yerel ve yabancı bankaların verilerini panel veri analizi yöntemi ile analize tabi tutmuşlardır. Çalışmanın tek bağımlı değişkeni aktif kârlılığı oranıdır. Bağımsız değişken olarak hem bankaya özgü hem de makroekonomik değişkenler kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda bankaların sermaye yeterliliği, faaliyet giderleri, likidite durumu, büyüklüğü, menkul kıymet cüzdanı ve takipteki krediler gibi bankalara özgü değişkenlerin aktif kârlılığı üzerinde anlamlı etkilerinin olduğu görülmüştür.

Alper ve Anbar (2011) 2002 - 2010 yılları arasın-

da Türkiye'deki bankaların kârlılıkları üzerindeki makroekonomik ve bankaya özgü belirleyicileri test ettikleri çalışmalarında banka kârlılık ölçüsü olarak aktif kârlılığı oranı ve özkaynak kârlılığı oranını kullanmış, varlık büyüklüğü ve faiz dışı gelirlerin banka kârlılığı üzerinde olumlu; kredi portföyünün ve takipteki kredilerin büyüklüğünün banka kârlılığı üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Akbaş (2012) Türkiye'de 2005 - 2010 döneminde faaliyet gösteren bankaların kârlılıklarını etkileyen bankaya özgü, sektöre özgü ve makroekonomik etkenleri inceleyen çalışmasında panel veri yöntemini kullanmıştır. Aktif kârlılık oranı ve özkaynak kârlılık oranı bağımlı değişken olarak tanımlanmıştır. Çalışmada; kredi kayıpları karşılıklarının brüt kredilere oranının, toplam giderlerin toplam gelirlere oranının, mevduat türünden Herfindahl - Hirschman Endeksinin ve enflasyon oranının aktif kârlılığı oranı ile istatistiksel olarak anlamlı ve ters yönlü ilişkileri bulunduğu; özkaynakların aktif oranının, kredi kayıpları karşılıklarının brüt kredilere oranının, toplam giderlerin toplam gelirlere oranının, toplam varlıkların logaritmasının ve aktif türünden Herfindahl - Hirschman Endeksinin, özkaynak kârlılığı oranı ile istatistiksel olarak anlamlı ve ters yönlü ilişkili oldukları sonuçlarına varılmıştır.

İskenderoğlu, Karadeniz ve Atioğlu (2012) çalışmalarında, ticari bankaların büyüme, büyüklük ve sermaye yapısı kararlarının kârlılığa etkisini Arellano - Bover / Blundell - Bond sistem Genelleştirilmiş Momentler Metodu analizi ile araştırmıştır. İMKB'de işlem gören 13 bankanın 2004 - 2009 yılları arasındaki çeyrek dönemlik veriler üzerinden yürütülen araştırmada aktif kârlılık oranı ile özkaynak kârlılık oranı bağımlı değişken olarak tanımlanırken, önceki dönem kârlılık oranları, sermaye yapısını ifade eden oranlar, büyüklük değişkenleri, büyüme değişkenleri ve vergi oranı bağımsız değişkenler olarak tanımlanmıştır. Bu

çalışmada bağımsız değişkenler bankaya özgü değişkenleri kapsadığı gibi makroekonomik değişkeni de kapsamaktadır. Çalışmanın sonucunda, mevduatların özkaynaklara oranının kârlılık oranları üzerinde olumsuz etkisi olduğu; aktif büyüklüğü ile özkaynak büyüklüğünün bankaların aktif kârlılığı ve özkaynak kârlılığı üzerinde olumlu etkisi olduğu; bankalar tarafından toplanan fonların iyi değerlendirilemediği, büyüme ve büyüklüğün kârlılık üzerindeki olumlu etkisi olduğu; aktif kârlılığı ile özkaynak kârlılığının gecikmeli değerlerinin olumlu sonuçlar verdiği, dolayısıyla elde edilen kârların kalıcılığı olduğu yargılarına ulaşılmıştır.

Tanrıöven ve Yenice (2014) bankaların türev araç kullanımının kârlılık ve risklilik üzerindeki etkisini araştırdıkları çalışmalarını 46 bankanın 2002 Aralık - 2014 Mart dönemleri arasında yer alan çeyrek dönemlik verileri ve bilançolarından yararlanarak eşbütünleşme analizi ile yürütmüşlerdir. Çalışmada bankaların türev araç kullanımının genel olarak riskliliği, kur riskini, likidite riskini, özkaynak kârlılığını ve aktif kârlılığını artırdığı gözlemlenmiştir.

Samırkaş, Evcı ve Ergün (2014) Türkiye’de faaliyet gösteren mevduat bankalarının 2003 Ocak - 2012 Haziran dönemleri arasındaki verilerinden yararlanarak çoklu doğrusal regresyon analizi ile kârlılığın içsel belirleyicilerini araştırmıştır. Çalışmanın sonucunda söz konusu bankaların aktif kârlılık ve özkaynak kârlılık oranlarının; Faiz Dışı Gelirlerin Aktif Toplamına oranından ve Özkaynak / Toplam Aktif oranından pozitif yönde etkilendiği; mevduat faiz oranlarındaki artışların aktif kârlılık oranı üzerinde negatif yönde etki yarattığı saptanmıştır.

Güneş (2015) 2002 - 2012 dönemine ait verilerle Türk bankacılık sektöründeki kamu ve özel yerli ve yabancı sermayeli 22 mevduat bankasının kârlılığını belirleyen etkenleri araştırmıştır. İçsel,

dışsal ve sektörel etkenlerin kullanıldığı araştırmada aktif kârlılığı oranı, özkaynak kârlılığı oranı ve panel veri yönteminden yararlanılmıştır. Söz konusu iki kâr unsurunun bağımlı değişken olarak kullanıldığı analiz sonucunda, içsel faktörlerden sermayenin, her iki kârlılık unsuru için en önemli değişken olduğu anlaşılmıştır.

Türkiye’de faaliyet gösteren konsolide finansal tablo düzenleyen 19 bankanın 2002 Aralık - 2013 Aralık dönemine isabet çeyrek dönemlik verilerden yararlanarak panel veri analizi yöntemiyle çalışma yapan Karataş (2015), çalışmasında kârlılığı etkileyen içsel ve dışsal etkenleri araştırmıştır. Aktif kârlılık oranı, özkaynak kârlılık oranı ve net faiz marjı kârlılık göstergeleri olarak çalışmanın bağımlı değişkenidir. Sonuçlar içsel etkenler açısından değerlendirildiğinde belirlenen dönemde bankaların sermaye yeterlilik oranı, Borç / Aktif oranı, personel için yapılan giderler, faiz gelirlerinin toplam gelirler içerisindeki payı, faaliyet çeşitliliği (sigortacılık gibi) arttıkça aktif kârlılığının arttığı; aktif içindeki likit varlık payının ve takibe düşen kredi oranının artmasının aktif kârlılığını azalttığı görülmüştür. Personel için yapılan giderlerin, Borç / Aktif oranının ve faiz gelirlerindeki artışın özkaynak kârlılığını artırdığı saptanırken; sermaye yeterliliği ölçütünün ve bankaların faaliyet çeşitliliğinin özkaynak kârlılığı üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna varılmıştır. Borç / Aktif oranında, personel için yapılan giderlerde, sermaye yeterlilik oranında, faiz gelirlerinin toplam gelirler içerisindeki payında ve bankanın faaliyet çeşitliliğindeki artışların net faiz marjını artırdığı görülürken; bankaların yükümlülüklerini ödeme gücünü ve takibe düşen kredi oranını gösteren değişkenlerin net faiz marjı üzerinde istatistiki bir anlamı olmadığı saptanmıştır.

Türk bankacılık sektöründe kârlılığı belirleyen faktörleri 30 ticari bankanın 2003 - 2010 yılları arasındaki çeyrek dönem verilerini dinamik panel veri teknikleri ile analiz eden Tuzcu (2015),

bağımlı değişken olarak aktif kârlılık oranı ve net faiz oranı; bağımsız değişken olarak da bankaya özgü belirleyiciler olduğu varsayımıyla sermaye, kredi riski, verimlilik, harcama yönetimi, boyut ve türev araç değişkenlerini kullanmıştır. Çalışmanın sonucunda kârlılık üzerinde en belirleyici etkenlerin sermaye ve kredi riski olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca türev araçların riskten korunma amacıyla kullanıldığı da çalışmada ulaşılan bir başka sonuçtur.

Sarıtaş, Kangallı Uyar ve Gökçe (2016) Türkiye’de faaliyet gösteren 11 banka üzerinde sistem dinamik panel veri analizi ile yaptıkları çalışmada aktif kârlılık oranı ve özkaynak kârlılık oranını bağımlı değişken olarak kabul ederek bunları etkileyen etkenleri araştırmıştır. Yazarlar kullandıkları içsel değişkenlerden geçmiş aktif kârlılığının ve takipteki kredilerin toplam krediler içindeki payının artmasının aktif kârlılığına olumsuz olarak yansıdığı; özkaynakların toplam varlıklara oranının artmasının ve toplam gelir toplam gider oranının artması bankaların aktif kârlılığına olumlu olarak etki ettiği sonucuna varmışlardır. Özkaynak kârlılığını etkileyen faktörler konusunda geçmiş dönem özkaynak kârlılığı oranlarındaki artışın cari yıldaki özkaynak kârlılığı oranı üzerinde olumsuz etkisi olduğu da ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Reis, Kılıç ve Buğan (2016) panel veri analizi ile yürüttükleri çalışmalarında kârlılık ölçüsü olarak kullandıkları aktif kârlılığı ve net faiz marjını bağımlı değişkenler olarak belirlemişlerdir. İçsel ve dışsal etkenlerin kârlılık üzerindeki etkisini araştıran çalışmada 14 mevduat bankasının 2009 - 2013 dönemlerine ait finansal tablolarından alınan veriler kullanılmıştır. Çalışmada kaldıraç oranı (Borç Toplamı / Aktif Toplamı) ve Krediler / Mevduat oranının aktif kârlılığı ve net faiz marjını olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Sevim ve Eyüboğlu (2016) çalışmalarında Borsa İstanbul’da (BİST) faaliyet gösteren 13 ticari ban-

kanın 2002 - 2013 dönemi finansal tablo verilerini panel veri analizi yöntemiyle analiz ederek bankaların performansları üzerinde etkili olan içsel etkenleri araştırmıştır. Aktif kârlılık oranı ve özkaynak kârlılık oranının bağımlı değişken olarak belirlendiği çalışmanın sonucunda; aktiflerin net faiz getirisi ve Kredilerden Alınan Faiz / Ortalama Krediler oranlarının her iki oran üzerinde istatistiki açıdan anlamlı ve pozitif etkisi olduğu, Kredilerin Ortalama Getirisi ve Krediler / Toplam Aktifler oranı faktörlerinin ise istatistiki açıdan anlamlı ve negatif bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Saldanlı ve Aydın (2016) 2004 - 2014 döneminde Türkiye’de bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 23 mevduat bankasının kârlılığını etkileyen faktörleri panel veri analizi ile incelemiştir. Bağımlı değişkenin aktif kârlılığı oranı olduğu modelde; Özkaynaklar / Toplam Aktifler, Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler, Faiz Dışı (Net) Gelirler / Toplam Aktifler, Faiz Gelirleri / Faiz Giderleri değişkenlerinin; bağımlı değişkenin özkaynak kârlılığı oranı olduğu modelde ise yalnızca Faiz Dışı Net Gelirler / Toplam Aktifler değişkenin anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalmaşur ve Daştan (2016) 2001 - 2014 yıllarını kapsayan dönemde Türk bankacılık sektöründe faaliyette bulunan 42 bankanın piyasa yapısı ve kârlılık arasındaki ilişkiyi en küçük kareler panel veri yöntemi ile ölçmeyi amaçlamıştır. Çalışmanın sonucunda bankacılık sektöründeki yoğunlaşmanın, daha büyük piyasa paylarının, daha büyük bankaların kısmen daha yüksek kârlar elde ettikleri yargısına ulaşılmıştır.

Türkiye’de faaliyette bulunan farklı sermaye sınıflandırmasına sahip ticari bankaların kârlılığını etkileyen içsel faktörleri panel veri analizi ile araştıran Işık (2017), çalışmasında söz konusu bankaların 2009 yılı birinci çeyrek ilâ 2016 yılı üçüncü çeyrek arasındaki verilerini kullanmıştır. Çalışmada gelir çeşitlendirme, mevduat seviyesi, banka

ölçeği ve banka istikrar düzeyi gibi değişkenlerin, bağımlı değişken olarak belirlenen aktif kârlılığını olumlu yönde etkilerken; faaliyet giderleri ve sermaye yeterliliği değişkenlerinin ise bağımlı değişkeni olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Okuyan ve Karataş (2017) Türkiye’de faaliyet gösteren ticari bankaların 2002 yılı birinci çeyrek ilâ 2013 yılı dördüncü çeyrek arasındaki verilerinden yararlanarak bankacılık sektöründe kârlılığı etkileyen faktörleri araştırmıştır. Panel veri analizi ile yürütülen çalışmada özkaynak yeterliliği, mevduat büyüklüğü, personel giderlerindeki fazlalık, ana faaliyet gelirlerinin yüksekliği, aktif büyüklüğü unsurlarının kârlılığı oranını olumlu yönde etkilerken, likit varlıklardaki fazlalık ve takipteki kredilerdeki artışın kârlılığı olumsuz yönde etkilediği ortaya çıkmıştır.

Küçükbay (2017) tarafından 28 Türk mevduat bankasının 2009 - 2013 yıllarını kapsayan verileri üzerinde yapılan çalışmada aktif kârlılık oranı ve net faiz marjı bağımlı değişken olarak kullanılmış ve bunları etkileyen içsel etkenler panel veri analizi ile değerlendirildikten sonra Avrupa Birliği bankalarının aynı dönemdeki kârlılık belirleyicileri konulu bir çalışma ile karşılaştırılmıştır. Çalışmada Türkiye’de banka büyüklüğünün aktif kârlılığını ve net faiz marjını olumsuz etkilediği ortaya konulurken kredi oranı ve mevduat oranının istatistiki olarak aktif kârlılığını etkilemediği sonucuna varılmıştır. Türkiye’de sadece kredi oranı ve sermaye oranının net faiz marjını istatistiki olarak anlamlı etkilediği de ulaşılan bir başka sonuçtur.

Gökçe (2017) Türkiye’de faaliyet gösteren 13 ticaret bankasının 2005 yılı dördüncü çeyrek ilâ 2016 yılı üçüncü çeyreği arasındaki verilerinden yararlanarak panel veri analizi ile yürüttüğü çalışmasında, farklı kredi türleri ile faiz gelirleri, takipteki krediler, komisyon gelirleri, krediler için ay-

rılan karşılıkların, bağımlı değişken olarak belirlenen net kâr / zarar üzerindeki etkisini araştırmıştır. Bu çalışmada diğer çoğu araştırmadan farklı olarak bağımlı değişken olarak kârlılık oranlarından birini kullanmak yerine net kâr / zarar rakamının kullanılması dikkati çekmektedir.

Işık ve Belke (2017) BİST’te 12 mevduat bankasının 2010 - 2015 yılları arasındaki verileri üzerinden yaptıkları araştırmada net faiz marjlarının bankaya özgü ve makroekonomik belirleyicileri üzerinde çalışmıştır. Panel veri analizi tekniği kullanılarak sürdürülen araştırmada net faiz marjlarının en önemli belirleyicileri arasında bankaya özgü faktörlerden örtülü faiz ödemeleri, kredi riski, yönetim verimliliği, işletme maliyeti ve banka büyüklüğü değişkenleri olduğu tespit edilmiştir. Çalışma sonucuna göre; yüksek işletme maliyeti, kredi riski ve örtülü faiz ödemeleri banka net faiz marjlarını önemli ölçüde artırırken; daha büyük boyut ve yönetsel verimlilik, net faiz marjlarını düşürme eğilimindedir.

Kadioglu, Telceken ve Ocal (2017) sorunlu kredilerin Türkiye’deki bankaların kârlılıkları üzerindeki etkisini panel regresyon yöntemi kullanarak araştırmıştır. Çalışmanın bağımlı değişkenleri aktif kârlılık oranı ve özkaynak kârlılık oranıdır. Yazarlar 55 bankanın 2005 yılı birinci çeyreğinden 2016 yılı üçüncü çeyreğine kadar topladıkları verileri analiz ederek; takipteki alacaklar ile özkaynak kârlılığı oranı ve aktif kârlılığı oranı ile ölçülen banka kârlılığı arasında önemli ve negatif bir ilişki olduğu sonucuna varmışlardır. Araştırmacıların bulgularına göre sorunlu krediler arttıkça, aktif kalitesi düştükçe özkaynak kârlılığı ve aktif kârlılığı oranları azalmaktadır.

Işık, Yalman ve Koşaroğlu (2017), 2006 - 2014 döneminde Türkiye’deki 20 mevduat bankasının kârlılığını etkileyen içsel ve dışsal etkenlerin panel veri analizi yoluyla belirlenmesini amaçlayan çalışmalarında; kârlılığın içsel etkenlerden kredi

riski ve likidite yönetimi değişkenlerinden negatif yönde; sermaye, faiz gelirleri ve faiz dışı gelirler gibi değişkenlerden ise pozitif yönde etkilendiği sonuçlarına ulaşmıştır.

3. VERİ SETİ VE BULGULAR

Bu çalışmada bankacılık sektöründe görev yapan mühendislik alanında lisans öğrenimi görmüş genel müdürlerin yönetiminde buldukları bankaların performansı ile genel müdürleri hukuk ve iktisadi - idari alanlarda lisans öğrenimi görmüş bankaların performansı arasında farklılık olup olmadığını ölçülmesi amaçlanmıştır. Bankacılık Kanunu'nda mühendislik alanında lisans öğrenimi görmüş genel müdür adaylarına genel müdür olabilmek için hukuk ve iktisadi - idari alanlarda lisansüstü öğrenim görme zorunluluğu getirmiştir. Kanun'un gerekçesinde açıkça belirtilmese de mühendis kökenli genel müdür adaylarının, belirtilen alanlarda lisansüstü öğrenim görerek, yönetime ilişkin nitelikleri kazanacakları ve hukuk ve iktisadi - idari alanların lisans mezunları ile benzer nitelikte bir yönetim sergileyecekleri varsayılmıştır. Araştırma Borsa İstanbul'da (BİST) "Bankalar ve Özel Finans Kurumları" sektöründe işlem gören bankaların 2016 yılı bağımsız denetimden geçmiş finansal tabloları esas alınarak yürütül-

müştür. Araştırmaya konu banka ve özel finans kurumlarının genel müdürlerinin öğrenimine ilişkin bilgiler her bir kurumun faaliyet raporundan, şirketlerin kârlılık oranları ise Türkiye Bankalar Birliği (TBB) tarafından yayımlanan Bankalarımız adlı yayından ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği'nin web sitesinden alınmıştır. Araştırmanın tek bağımsız değişkeni araştırmaya konu kurumların genel müdürlerinin lisans öğrenimi türüdür.

3.1. Veri Seti

BİST'de işlem gören bankalar "Bankalar ve Özel Finans Kurumları" başlıklı sektör altında listelenmektedir. Listede toplam 13 şirket yer almına karşın araştırmaya 11 banka dahil edilmiştir. Sektör listesinden çıkartılan Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. ile Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş., araştırmaya konu edilen bankalardan farklı olarak, "Kalkınma ve Yatırım Bankaları" olarak sınıflandırılmakta ve farklı işlevler üstlenmektedir. Bu nedenle söz konusu bankalar araştırma kapsamına alınmamıştır.

BİST bankalar ve özel finans kurumları sektöründeki 11 mevduat / katılım bankasının ticaret ünvanları ile bankalara ilişkin araştırmaya esas olacak veriler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Mevduat Bankaları ve 2016 Yılı Kârlılık Oranları

BANKA ADI	ORTALAMA AKTİF KARLILIĞI (AK) %	ORTALAMA ÖZKAYNAK KARLILIĞI (ÖKK) %	NET FAİZ (KAR PAYI) MARJİ (NFKM) %
AKBANK T.A.Ş.	1,8	15,5	2,9
ALBARAKA TÜRK KATILIM BANKASI A.Ş.	0,7	9,5	3,1
DENİZBANK A.Ş.	1,5	14,2	3,9
ICBC TURKEY BANK A.Ş.	0,2	2,3	2,6
QNB FİNANSBANK A.Ş.	1,3	12,5	4,4
ŞEKERBANK T.A.Ş.	0,5	4,9	0,2
TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.	1,9	15,1	3,9
TÜRKİYE HALK BANKASI A.Ş.	1,2	12,2	3,0
TÜRKİYE İŞ BANKASI A.Ş.	1,6	13,5	3,5
TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI T.A.O.	1,4	14,7	3,3
YAPI VE KREDİ BANKASI A.Ş.	1,3	11,8	3

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği (2017), Bankalarımız 2016 (www.tbb.org.tr); Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Veri seti, (http://www.tkbb.org.tr/veri-seti)

Tablo 1’de yer alan bankalarından Türkiye Halk Bankası A.Ş. ile Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. kamusal sermayeli mevduat bankaları; Akbank T.A.Ş., Şekerbank T.A.Ş., Türkiye İş Bankası A.Ş. ile Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. özel sermayeli mevduat bankaları; Al Baraka Türk Katılım Bankası A.Ş. katılım bankası; Denizbank A.Ş., Finans Bank A.Ş., ICBC Turkey Bank A.Ş. ile Türkiye Garanti Bankası A.Ş. yabancı sermayeli mevduat bankaları olarak sınıflandırılmaktadır. Farklı alt sınıflandırmalara tabi tutulan bu bankaların ortak amaçları, piyasadan topladıkları fonları piyasaya arz edip kâr elde etmektir.

3.2. Değişkenler ve Hipotezler

Bir bağımsız, üç bağımlı değişkenin bulunduğu araştırmada bağımsız değişken kategorik, bağımlı değişkenler ise sürekli değişkendir. Değişkenlerin yapısı ve veri sayısının az olması nedeniyle araştırmada parametrik olmayan testlerden Mann - Whitney U Testi kullanılmıştır. Normallik dağılımının ölçümü için Shapiro - Wilk testi kullanılmış, ortalama özkaynak kârlılığı oranı ve net faiz (kâr payı) marjının normal dağılmadığı hesaplanmıştır. Her iki oranın da p değerleri 0,05’den küçüktür. Grupların küçük frekanslara sahip olması ve dağı-

lımların normal dağılım testleri ile test edildiğinde bazı değişkenlerde normal dağılımın sağlanamaması nedeniyle, parametrik testlerden t testi yerine parametrik olmayan testlerden Mann - Whitney U Testi'nin verilerin çözümlenmesinde kullanılmasının uygun olacağı (Ergün, 1995; Gamgam ve Altunkaynak, 2013) değerlendirilmiştir.

Finansal raporlardan üretilen “ortalama aktif kârlılık oranı”, “ortalama özkaynak kârlılık oranı” ve “net faiz (kâr payı) marjı”, çalışmanın bağımlı değişkenleri olarak belirlenmiştir. Bağımlı değişkenler oransal olarak ifade edilmektedir. Araştırmada kullanılan bankalar farklı büyüklükte olduklarından, mutlak değer verilerinin kullanılması araştırmayı anlamsız kılacağı için oranlardan yararlanılmıştır. Literatür taramasında da görüleceği gibi söz konusu bağımlı değişkenlerin üçünün de birlikte kullanıldığı araştırmalar vardır. Araştırmaların bir kısmında yalnızca ortalama aktif kârlılığı ile ortalama özkaynak kârlılığı oranı kullanılmıştır. Bazı araştırmacılar (Demirgüç-Kunt and Huizinga, 1999; Athanasoglou, Brissimis and Delis, 2008; Dietrich and Wanzenried, 2011) ise aktif kârlılık oranının en iyi ölçüm aracı olduğunu ileri sürmüştür. Bankaların kârlılık oranlarından birisi olan “Sürdürülen Faaliyetler Vergi Öncesi Kâr (Zarar) / Toplam Aktifler Oranı”, araştırmaya konu bankalarda 2016 yılında durdurulan faaliyet bulunmadığı için değerlendirmeye alınmamıştır.

“Dönem Net Kârı (Zararı) / Ortalama Toplam Aktifler” formülü ile hesaplanan ortalama aktif kârlılığı oranı, gelir tablosu ile bilanço (finansal durum tablosu) arasındaki ilişkiyi ortaya koyar ve bankaların kârlılık durumunu ölçmekte kullanılan önemli bir orandır. İşletmenin tüm varlıklarından sağlanan vergiden sonraki kârı gösteren bu oranın payında yer alan kâr rakamı bankanın esas ve diğer faaliyetlerinden sağlanan tüm kârı dikkate aldığı için bankanın tüm yatırımlarını ifade eden ak-

tif toplamı ile bağlantı kurarak anlamlı bir sonuç ortaya çıkartır. Banka varlıklarının iyi yönetilip yönetilemediğinin göstergesidir. Ayrıca aktif kârlılığının standart sapması, ortalama aktif kârlılığı oranı ile “Özsermaye / Toplam Aktifler” oranının toplamına bölünerek, bankaların finansal yönden sağlamlığını, iflase ne kadar uzak olduğunu ölçmekte önemli bir gösterge olan “z-score”a ulaşılır (Gökmen, Demir ve Bozdağ, 2013).

Ortalama özkaynak kârlılık oranı, net kârın ortalama birinci kuşak sermayeye (ödenmiş sermaye, döneme ve geçmiş yıllara ait kâr / zarar ile kanuni, ihtiyari ve olağanüstü yedekler) bölünmesi ile hesaplanır (Atasoy, 2007). Özsermaye, banka ortaklarının banka üzerindeki haklarını temsil ettiğinden, ortakların önemseydiği kârlılık ölçeklerinden birisidir, ortakların bankaya koydukları getiri oranını ifade eder. Ortalama özkaynak kârlılığı oranı bankanın finansal kaldıraç oranından etkilenir (Güneş, 2015).

Ortalama aktif kârlılığı oranı ve ortalama özkaynak kârlılığı oranı bankanın kontrol edebildiği bankaya özgü (likidite yapısı, karşılık ayırma politikası, banka büyüklüğü gibi) ve kontrol edemediği (sektöre özgü, ekonomik yapı, yasal çerçeve gibi) dışsal değişkenlere bağlı olduğundan, ortak özellikleri olan iki orandır.

Mevduat bankalarında “Net Faiz Geliri / Aktif Toplamı”, katılım bankalarında ise “Nât Kâr Payı / Aktif Toplamı” formülü ile hesaplanan net faiz (kâr payı) marjı pek çok araştırmada kullanılmasına karşın, sorunlu krediler için ayrılan karşılıkların etkisini yansıtmadığı için eleştirilen bir orandır. Net faiz (kâr payı) gelirleri; faiz (kâr payı) gelirlerinden faiz (kâr payı) giderlerinin çıkartılması ile hesaplanır. Kârı azaltıcı bir unsur olan karşılıklar gelir tablosunda yer almasına karşın, mevduat bankalarında “net faiz gelir - gideri” kaleminin, katılım bankalarında “net kâr payı gelir - gideri”

kaleminin arkasından geldiği için faiz (kâr payı) geliri ile doğrudan ilişkili olduğu halde etkisi net faiz (kâr payı) marjında görülmemektedir. Ayrıca net faiz (kâr payı) gelir ve giderleri içerisinde çok yüksek oranda olmasa da bankanın menkul kıymetlerden sağladığı faiz (kâr payı) gelirlerini ve borçları için ödediği faiz giderlerini de kapsamaktadır. Eleştirilere karşın net faiz (kâr payı) marjı bir bankanın krediler ve mevduat (toplanan fon) için fiyatları ayarlama gücünü açıklamaktadır ve bankanın piyasadaki tekel gücünü temsil eden bir orandır (Gasimova ve Karimov, 2017).

Testler SPSS 21 programı ile gerçekleştirilmiştir. Bağımsız değişken "LISANS", bağımlı değişkenlerden ortalama aktif kârlılığı oranı "AK", ortalama özkaynak kârlılığı oranı "OKK" ve net faiz (kâr payı) marjı ise "NFKM" biçiminde kodlanmıştır.

Araştırmanın her bir bağımlı değişkeni için kurulan üç hipotezi aşağıdadır:

H1₀: Hukuk ve iktisadi - idari alanlardan lisans öğrenimi gören bir banka genel müdürü ile mühendislik lisans öğrenimi gördükten sonra hukuk ve idari - iktisadi alanlarda lisansüstü öğrenimi gören bir genel müdürün yönetimi ortalama aktif kârlılığı oranı üzerinde farklılık yaratmaz.

H1₁: Hukuk ve iktisadi - idari alanlardan lisans öğrenimi gören bir banka genel müdürü ile mühendislik lisans öğrenimi gördükten sonra hukuk ve idari - iktisadi alanlarda lisansüstü öğrenimi gören bir genel müdürün yönetimi ortalama aktif kârlılığı oranı üzerinde farklılık yaratır.

H2₀: Hukuk ve iktisadi - idari alanlardan lisans öğrenimi gören bir banka genel müdürü ile mühendislik lisans öğrenimi gördükten sonra hukuk ve idari - iktisadi alanlarda lisansüstü öğrenimi gören bir genel müdürün yönetimi ortalama özkaynak kârlılığı oranı üzerinde farklılık yaratmaz.

H2₁: Hukuk ve iktisadi - idari alanlardan lisans öğrenimi gören bir banka genel müdürü ile mühendislik lisans öğrenimi gördükten sonra hukuk ve idari - iktisadi alanlarda lisansüstü öğrenimi gören bir genel müdürün yönetimi ortalama özkaynak kârlılığı oranı üzerinde farklılık yaratır.

H3₀: Hukuk ve iktisadi - idari alanlardan lisans öğrenimi gören bir banka genel müdürü ile mühendislik lisans öğrenimi gördükten sonra hukuk ve idari - iktisadi alanlarda lisansüstü öğrenimi gören bir genel müdürün yönetimi net faiz (kâr payı) marjı üzerinde farklılık yaratmaz.

H3₁: Hukuk ve iktisadi - idari alanlardan lisans öğrenimi gören bir banka genel müdürü ile mühendislik lisans öğrenimi gördükten sonra hukuk ve idari - iktisadi alanlarda lisansüstü öğrenimi gören bir genel müdürün yönetimi net faiz (kâr payı) marjı üzerinde farklılık yaratır.

3.3. Bulgular

SPSS 21 programı ile gerçekleştirilen analiz sonucu elde edilen istatistikler Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: Mann-Whitney U Tablosu

	Test Statistics ^a		
	AK	OKK	NFKM
Mann-Whitney U	8,500	8,000	8,500
Wilcoxon W	36,500	36,000	36,500
Z	-1,042	-1,134	-1,044
Asymp. Sig. (2-tailed)	,298	,257	,296
Exact Sig. [2*(1-tailed Sig.)]	,315 ^b	,315 ^b	,315 ^b
Exact Sig. (2-tailed)	,339	,315	,339
Exact Sig. (1-tailed)	,167	,158	,173
Point Probability	,018	,042	,036

a. Grouping Variable: LISANS

b. Not corrected for ties.

Tablo 2’de ortalama aktif kârlılığı oranı ile ilgili istatistik bilgiler değerlendirildiğinde p değeri 0,05’den büyük ($0,167 > 0,05$) olduğundan H_1 hipotezi kabul edilir. Diğer bir ifade ile hukuk ve iktisadi - idari alanlardan lisans öğrenimi gören bir banka genel müdürü ile mühendislik lisans öğrenimi gördükten sonra hukuk ve idari - iktisadi alanlarda lisansüstü öğrenimi gören bir genel müdürün yönetimi ortalama aktif kârlılığı oranı üzerinde %95 güvenilirlikle farklılık yaratmaz.

Bağımlı değişkenlerden bir diğeri olan ortalama özkaynak kârlılığı oranı ile ilgili istatistikler değerlendirildiğinde de p değeri 0,05’den büyüktür. $0,158 > 0,05$ olduğundan H_2 hipotezi kabul edilir. Bunun anlamı, hukuk ve iktisadi - idari alanlardan lisans öğrenimi gören bir banka genel müdürü ile mühendislik lisans öğrenimi gördükten sonra hukuk ve idari - iktisadi alanlarda lisansüstü öğrenimi gören bir genel müdürün yönetimi ortalama özkaynak kârlılığı oranı üzerinde %95 güvenilirlikle farklılık yaratmadığıdır.

Bankacıların önemseydiği diğer performans göstergelerinden birisi olan net faiz (kâr payı) marjı açısından da sonuç benzerdir. Bu oran için p değeri 0,05’den büyük olduğundan ($0,173 > 0,05$) H_3 hipotezi kabul edilir. Hukuk ve iktisadi - idari alanlardan lisans öğrenimi gören bir banka genel müdürü ile mühendislik lisans öğrenimi gördükten sonra hukuk ve idari - iktisadi alanlarda lisansüstü öğrenimi gören bir genel müdürün yönetimi net faiz (kâr payı) marjı üzerinde %95 güvenilirlikle farklılık yaratmaz.

4. SONUÇ

Bir kurumun üst yönetimi içinde önemli bir yeri olan genel müdür, kurumun yönetim kurulunun belirlediği ilke ve politikaların uygulanması sorumluluğunu üstlenmesi nedeniyle kilit personel olarak kabul edilmektedir. Genel müdür her ne kadar Kanun gereğince başkan olarak yönetim kurulunda yer almasa da yönetim kurulunun uygulamacı üyesidir. Kurumun hedeflerine ulaşmasında

uygulama sorumluluğunu üstlenir ve performans sonuçları konusunda yönetim kuruluna (sonraki aşamada da genel kurula) hesap verir. Bu çalışmada Bankacılık Kanunu'nun genel müdürün öğrenimi konusundaki hükmünün bankanın performansını etkileme durumu araştırılmıştır.

Bir bankanın önemli performans göstergeleri arasında yer alan kârlılık oranları çalışmada bağımlı değişken olarak belirlenmiştir. Bankacılık Kanunu'nda belirtilen genel müdür olma koşulları arasında ayırıcı bir unsur olan, genel müdürün mühendislik lisans öğrenimi görmesi halinde Kanun'da belirtilen alanlardan birisinde lisansüstü öğrenimi görmüş olması koşulu, mühendislik öğrenimi lisanslı banka genel müdürünün bankanın hedeflerine ulaşmasında yeterli görülmediği izlenimi doğurmaktadır. Kanun koyucu tarafından, mühendislik lisans öğrenimli kişilerin hukuk ve iktisadi - idari alanlarda lisansüstü öğrenimi göyerek genel müdür sıfatıyla banka yöneticiliği formasyonuna kavuşabileceği değerlendirilmiştir.

Araştırmanın konusunu da Kanun'un bu değerlendirmesinin test edilmesi oluşturmaktadır. 2016 yılında BİST'de işlem gören 11 mevduat / katılım

bankasının genel müdürlerinin lisans alanları bağımsız değişken olarak kabul edilmiş ve mühendis kökenli olan ve olmayan genel müdürlerin yönetimlerinin bağımlı değişken olarak kabul edilen üç ayrı kârlılık oranı üzerinde fark yaratıp yaratmadığı test edilmiştir. Örnek sayısının küçük olması ve değişkenler arasında normal dağılıma sahip olmayan değişkenler olması nedeniyle araştırmada parametrik testler uygulanamamış, parametrik olmayan testlerden değişken yapısına uygun olan Mann - Whitney U testi uygulanmıştır.

Test sonucunda hukuk ve iktisadi - idari alanlarda lisansüstü öğrenimi görmüş mühendis kökenli bir banka genel müdürü ile hukuk ve iktisadi - idari alanlarda lisans öğrenimi görmüş bir banka genel müdürünün yönetiminin; bankanın ortalama aktif kârlılığı oranı, ortalama özkaynak kârlılığı oranı ve net faiz (kâr payı) marjı üzerinde farklılık yaratmadığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlara dayanılarak, mühendis kökenli genel müdürlerin hukuk ve iktisadi - idari alanlarda lisansüstü öğrenim göyerek banka üst düzey yöneticiliği formasyonuna ulaştığı, böylece lisans öğrenimi hukuk ve iktisadi - idari alanlarda olan genel müdürlerin ulaştığı performansa ulaştığı da ifade edilebilir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, H.E. (2012). Determinants of Bank Profitability: An Investigation on Turkish Banking Sector. *Öneri Dergisi*, 10(37), 103-110.
- Alp, A., Ban, Ü., Demirgüneş, K. ve Kılıç, S. (2010). Türk Bankacılık Sektöründe Kârlılığın İçsel Belirleyicileri. *İMKB Dergisi*, 12(46), 1-13.
- Alper, D. ve Anbar, A. (2011). Bank Specific and Macroeconomic Determinants of Commercial Bank Profitability: Empirical Evidence from Turkey. *Business and Economics Research Journal*, 2(2), 139-152.
- Atasoy, H. (2007). Türk Bankacılık Sektöründe Gelir-Gider Analizi ve Kârlılık Performansının Belirleyicileri (Yayımlanmamış Uzmanlık Yeterlilik Tezi). Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Ankara.
- Athanasoglou, P., Brissimis, S.N., ve Delis, M. (2008). Bank-Specific, Industry-Specific and Macroeconomic Determinants of Bank Profitability. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 18(2), 121-136.
- Aygün, M., Taşdemir, A. ve Çavdar, E. (2010). Banka Performansı Üzerinde Yönetim Kurulu Büyüklüğünün Etkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(3), 67-78.
- Bankacılık Kanunu, Erişim Adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5411.pdf>
- Çalmaşur, G. ve Daştan, H. (2016). Türk Bankacılık Endüstrisinde Piyasa Yapısı ve Kârlılık İlişkisi. *Ege Akademik Bakış*, 16(2), 363-378.
- Demirgüç-Kunt, A. ve Detragiache, E. (1998). Financial Liberalization and Financial Fragility. Annual World Bank Conference on Development Economics, Erişim Adresi: <http://siteresources.worldbank.org/INTABC-DEWASHINGTON1998/Resources/demirguc.pdf>
- Demirgüç Kunt, A. ve Huizinga, H. (1999). Determinants of Commercial Bank Interest Margins and Profitability: Some International Evidence. *World Bank Economic Review*, 13(2), 379-408.
- Demirhan, D. (2010). Türkiye'deki Mevduat Bankalarının Finansal Yapıya İlişkin Kararlarının Kârlılık Üzerine Etkileri. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 45, 157-168.
- Dietrich, A. ve Wanzenried, G. (2011). Determinants of Bank Profitability Before and During the Crisis: Evidence from Switzerland. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 21(3), 307-327.
- Ergün, M. (1995). Bilimsel Araştırmalarda Bilgisayarla İstatistik Uygulamaları. Ocak Yayınları, Ankara.
- Gamgam, H. ve Altunkaynak, B. (2013). SPSS Uygulamalı Parametrik Olmayan Yöntemler. 5. B., Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Gasimova, G. ve Karimov, A. (2017). Sermaye Yeterliliği Açısından Basel III Kriterinin Gerekliliği ve Türk Bankacılık Sistemine Etkileri. *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 19-45.
- Gökçe, H. (2017). Türkiye'de Faaliyet Gösteren Bankaların Sağladığı Kredilerin Yapısı, Dağılımı ve kârlılığa etkisi. Pamukkale Üniversitesi Açık Erişim Arşivi. Erişim Adresi: <http://acikerisim.pau.edu.tr:8080/xmlui/handle/11499/2539>
- Gökmen, G., Demir, Y. ve Bozdağ, H. (2013). Küresel Mali Krizin Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri: Yerli ve Yabancı Bankaların İflas Riskleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Özel Sayı, 49-58.
- Gülhan, Ü. ve Uzunlar, E. (2011). Bankacılık Sektöründe Kârlılığı Etkileyen Faktörler: Türk Bankacılık Sektörüne Yönelik Bir Uygulama. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (1): 341-368.
- Güneş, N. (2015). Banka Kârlılığının Belirleyicileri: 2002-2012 Dönemi Türk Mevduat Bankaları Üzerine Bir İnceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(3), 265-282.

Hoggarth, G., Reis, R. ve Saporta, V. (2002). Cost of Banking System Instability: Some Empirical Evidence. *Journal of Banking & Finance*, 26(5), 825-855.

Işık, Ö. (2017). Türkiye’de Faaliyet Gösteren Kamu, Özel ve Yabancı Sermayeli Ticari Bankaların Kârlılığının İçsel Belirleyicileri. *Journal of Economics, Finance and Accounting*, 4(3), 342-353.

Işık, Ö. ve Belke, M. (2017). An Empirical Analysis of the Determinants of Net Interest Margins of Turkish Listed Banks: Panel Data Evidence from Post-Crisis Era. *Sosyoekonomi*, 25(34), 227-245.

Işık, Ö., Yalman, İ. N. ve Koşaroğlu, Ş. M. (2017). Türkiye’de Mevduat Bankalarının Kârlılığını Etkileyen Faktörler. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 362-380.

İskenderoğlu, Ö., Karadeniz, E. ve Atioğlu, E. (2012). Türk Bankacılık Sektöründe Büyüme, Büyüklük ve Sermaye Yapısı Kararlarının Kârlılığa Etkisinin Analizi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7(1), 291-311.

Kadioglu, E., Telceken, N. ve Ocal, N. (2017). Effect of the Asset Quality on the Bank Profitability. *International Journal of Economics and Finance*, 9(7), 60-68. Erişim adresi: <http://ccsenet.org/journal/index.php/ijef/article/view/67629/37334>

Karataş, Y. (2015). Ticari Bankalarda Kârlılığı Belirleyen Faktörler: Türk Ticari Bankacılık Sektörü Üzerine Bir Uygulama (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Küçükbay, F. (2017). Banka Kârlılığını Etkileyen Faktörler: Avrupa Birliği Bankaları ve Türk Bankaları Arasında Karşılaştırma. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(1), 137-149.

Okuyan, H. A. ve Karataş, Y. (2017). Türk Bankacılık Sektörünün Kârlılık Analizi. *Ege Akademik Bakış*, 17(3), 395-406.

Reis, Ş. G., Kılıç, Y. ve Buğan, M. F. (2016). Banka Kârlılığını Etkileyen Faktörler: Türkiye Örneği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 72, 21-36.

Saldanlı, A. ve Aydın, M. (2016). Bankacılık Sektöründe Kârlılığı Etkileyen Faktörlerin Panel Veri Analizi ile İncelenmesi: Türkiye Örneği. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi*, 24, 1-9.

Samırkaş, M. C., Evcı, S. ve Ergün, B. (2014). Türk Bankacılık Sektöründe Kârlılığın Belirleyicileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(8), 117-134.

Sarıtaş, H., Kangallı Uyar, S. G. ve Gökçe, A. (2016). Banka Kârlılığı ile Finansal Oranlar ve Makroekonomik Değişkenler Arasındaki İlişkilerin Sistem Dinamik Panel Veri Modeli ile Analizi: Türkiye Araştırması. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 11(1), 87-108.

Sevim, U. ve Eyüboğlu, K. (2016). Ticari Banka Performansının İçsel Belirleyicileri: Borsa İstanbul Örneği. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 17(2), 211-223.

Tanrıöven, C. ve Yenice, S. (2014). Bankaların Türev Araç Kullanımlarının Risklilik ve Kârlılık Üzerine Etkisi-Türkiye Örneği. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(3), 25-46.

Tuzcu, S. E. (2015). The Effect of Derivates Activity on Bank Profitability Before and During the Subprime Mortgage Crisis: Evidence From Turkey. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 29-56.

Türkiye Bankalar Birliği (2017). Bankalarımız 2016. Erişim Adresi: https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/istatistikraporlar/ekler/808/Bankalarimiz_2016.pdf

Türkiye Katılım Bankaları Birliği. Veri Seti. Erişim Adresi: <http://www.tkbb.org.tr/veri-seti>

Uçkun, N. ve Girginer, N. (2011). Türkiye’deki Kamu ve Özel Bankaların Performanslarının Gri İlişki Analizi ile İncelenmesi. *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21, 46-66.

Uludağ, B. K. ve Gökmen, H. (2011). Türk Bankacılık Sektörünün Kârlılığının Dinamik Yaklaşımla Test Edilmesi. *İktisat İşletme ve Finans Dergisi*, 26(308), 71-98.